

szerző által megadott irányelvek segítségével sok, eddig tisztázatlan problémára fog világot deríthetni.

HALASZ ELŐD

KERÉKGYÁRTÓ JÁNOS: KOSSUTH LAJOS. (Athenaeum.)

Győzelmes-gyászos függetlenségi harcunk centenáriumának küszöbén a magyarság régi és drága tartozását dícséretes bőkezűséggel rótta le az Athenaeum, amikor Kerékyártó János szívesen árnyaló és érzékletesen világító tollával megíratta Kossuth Lajos minden regénynél gazdagabb és fordulatosabb pályafutását. Kerékyártó műve nemcsak terjedelemben, hanem a teljességre való törekvésben és tárgyilagos értékelésben is jelentékeny haladás Kossuth-irodalmunkban.

A nagyszabású könyv nem egy helyen a drámai lendület művészi magasztára emelkedik.

Borzongatóan éles az a portré, amelyet talányos és tragikus vonásokkal fest a gyanakvással kísért, majd mennydörgő váddal sújtott Görgeyről. A lelkesedés sodra bennünket is ellenállhatatlanul elkap, amikor az angliai és amerikai diadalút méltán büszke leírásában Kossuth varázserejű szónoklatai Shakespeare klasszikus nyelvén csiszolódott angolsággal csendülnek fel. Érdeklődésünket szinte izgalomná fokozza az a diplomáciai párbaj, amelyet a nagy Napoleon 1809-es kiáltványát hibátlanul idéző Kossuth fölényes magabiztossággal vív a köntörfalazó és hátsó kijáratok felé tapogatózó III. Napoléonnal. A finomság fátyolát szövi a szerző a 82 éves agastyán szívének csodálatos kivirágzása fölött, amely az erdélyi Zeyk Sarolta 17 éves fiatalságát apai, sőt nagyapai (sokak által talán mégis félremagyarázott) gyöngédséggel símogatva, csupán egy halhatatlan férfi örökgyavalléros hódolata a halandó báj és szépség előtt.

Ezek mellett az ötletszerűen kiragadott mozzanatok mellett még mennyi tündöklő és döbbenetes részlet bilincseli le a mohó olvasó szárnyaló képzeletét!

Kegyetlen fátum keserves árát fizettük azért, hogy Kossuth bátor és jövőbelátó példaadását csak a magyarság egy kis töredéke tette magáévá és nem egész közvéleményünk szállt osztatlanul síkra mellette, de a nagyszerű fölemelkedés lehetősége is árát Kossuth politikai örökségének tanításából: a dunavölgyi népek megbékülésének már meg-

valósuló reménye és a szörnyűséges kárvallások után kölcsönös egymásrautaltsággal elősegíteni kész megszületése.

A kossuthi gondolatok és tervek élő gondolatok és reális tervek, amelyek korunkban, az általános demokratizálódás korában valósulhatnak csak meg maradéktalanul teljes és megértően igaz tartalommal.

Kerékyártó Jánosnak itt-ott a regényes életrajzírás módszereivel kacérkodó, de a magyarság véérébe ivódott Kossuth-kultuszt szerencsés átszellemléssel szolgáló biografiája után még mindig a komoly történetírás valamelyik kimagasló tehetségére vár a hálás és megtisztelő feladat, hogy Kossuth sorsfordító nagyságához kongeniálisan felérő munkával ajándékozza meg legragyogóbb és legnépszerűbb fiáért ragjogó nemzetét.

MÁRKY IMRE

ANDRÁSSY KURTA JÁNOS: KORSZERŰ MŰVÉSZET ÉS NÉPISÉG. (A Magyar Népi Művelődési Intézet kis-tanulmányai 10. sz.)

A népműveltség híveinek van egy mágikus szava: a „fölemelés.” Hogy mit jelent ez, kevesen tudják, a többiek örök példaként Bartókra és Kodályra mutatnak: amit ők csináltak zenében, azt kell csinálnunk a művelődés más területén is. Hogy hogyan, az máig is kérdés maradt, hisz ha tudnánk, máris meg lenne az öhajtott, népiből sarjasztott „magyar magaskultúra”. Nincs erre s Bartókék példája mutatja azt is, hogy nem is lehet, recept: csak egy teremő egyéniség alkotó zsenije formálhatja úgy a népkultúra anyagát, hogy az korszerű magasműveltség legyen. Ugyancsak az ő példájuk mutatja, hogy a „fölemelésnek” is különféle útjai lehetnek: a motívumokhoz ragaszkodó, pentatón fordulatokat alkalmazó Kodály és a népzenei anyagot sokkal szabadabban használó, a nyugati klasszikus zene eredményeivel összeötvöző Bartók.

Bartókék óta más művelődés szektorokon is próbálgatják művészegyeniségek a népkultúrát magasművészetté aktivizálni. A képzőművészet problémáiról egy éve a *Válasz* hasábjain vitatkozott Bernáth Aurél és Kádár László, egyik részről egy népi művészet igényét is tagadva, másrésztől bizonyítva, hogy a népi realizmusnak nemcsak céljai, de eredményei is vannak a szobrászatban és a festészetben.

Ebben a füzetben a képzőművészet sajátos formaproblémáiról, szóval a *Válasz*-beli vita kérdéseiről vártunk határozott állásfoglalást. Nem ezt kaptuk, de amit olvastunk, az is rendkívül fontos a kérdés teljes perspektívájának meglátásához.

A képzőművészet magyarságáról szólva a szerző kijelenti, hogy „a magyar művészet idegenből sarjadt és nem a nemzetet alkotó nép szelleméből nőtt ki.” A népi törekvés bírálatában helyesen mondja, hogy a népiség nem lehet művészi cél, csupán eszköz, kijundulási alap: „Nem annak utánzásából, hanem az abban megnyilvánuló szelleméből alkothatunk sajátos magyar szellemű művészetet.”

A népiség problémáját Andrásy kultúrfilozófiai alapon ágyazza be a művészeti irányok láncolatába és politikai szempontból a keleteurópai gondolat problémakörébe. Végső megállapítása, hogy „a népi művészeti törekvés nem európaellenes, hanem új európaiság felé törekszik.”

Andrásytól várjuk még a népiség és képzőművészet sajátos formaproblémáinak viszonyulásából adódó elvi kérdések megoldását is.

PÉTER LÁSZLÓ

BÁLINT GYÖRGY: EMBERI MÉLTÓSÁGGAL. (Szikra).

A fiatalon elhunyt kiváló publicista és esszéíró posthumus könyvét meghatottsággal és érdeklődéssel lapozzuk. Azok is, akik nem ismerték és soha nem olvastak tőle semmit, ebből a napló-szerű cikk- és tanulmányorozatból tökéletes képet kapnak Bálint Györgyről. Mert hiszen néhány olasz, spanyol, francia és görög útijegyzettől eltérően, olyan problémákról ír, amelyek az életet jelentik, amelyekre az egész világ felépül. Szabadság, jóság, humanizmus, (amit a szeretetnél is nagyobbak hitt), élet és halál, szegénység és gazdagság. Kultúra, ami mögött Bálint mindig a lelket keresi. Meghatott együttérzéssel karolja át a különböző nemzetek munkássait a parasztjait és illuzióktól mentesen, tiszta és igaz demokráciában reménykedik.

Világos, rendszerező, egyenes, céltudatos embert mutatnak az írások, aki minden túlzástól mentesen, tárgyilagosan szemlélte a világot, Hítlereket és Ede-
meket, olaszt és spanyolt egyaránt, és tárgyilagosan is írt róluk. Nyelve válsztékos, finom. Stílusa túlnőtt a pub-

licisták stílusán, mondanivalója mély és igaz. Igen nagy kár, hogy az épülő magyar demokráciában nem hallhatja szavát, és finom, művelt tollával nem segítheti hozzá országunkat a kibontakozáshoz, békéhez és jövőndőhöz. A könyv elé Káldor György írt előszót.

F. J.

LACZKÓ GÉZA: NÉMET MASZLAG, TÖRÖK ÁFIUM. (Dante).

A törökverő és versfaragó hős Zrinyi Miklós nagyszerű és egyben szomorú élete elevenedik meg Laczkó Géza regényében. Egy háborúktól, fegyvercsörgéstől, politikai és diplomáciai intrikáktól terhes kor tárul fel előttünk meglepő hűséggel és tárgyilagossággal. Végigkísérjük az ifjú Zrinyit nehéz útján, amelyen a magyarság sorsát vállára vette és büszke öntudattal sokszor várába zárva, magányos vadként, vagy vakmerő harcokban vitéz harcosként viselte. Megdöbbenő élességgel látjuk szilaj, de határozott, meg nem alkuvó, istenes és magyarságában izzó egyéniségét. Tragikuma abban rejlett, azért állították félre, mert felismerte a török veszedelmét és a német kétszínű, kegyetlen politikáját. Finom pasztellképéknél hatnak mellette első és második felesége, Eusebia és Mária alakjai. Egy pillanatra felvillan Pázmány Péter nagyszerű, hatalmas egyénisége, királyok és nádorok, török és magyar urak portréi, jobbágyok keserű arca, az egész akkori magyar világ. Nagy érteke a könyvnek a történelmi hűséghez való ragaszkodás, a karkép és korszellem tökéletes festése, és nem utolsó sorban a nagyszerű, nem erőltetett régies nyelvezet, amelytől Laczkó Géza egy pillanatra sem tért el. Alapos tanulmányozás után készült ez az igazi, értékes regény.

FEHÉR JENŐ.

DÉRY TIBOR: A BEFEJEZETLEN MONDAT. (Hungária).

Déry Tibor méretében és jelentőségében egyaránt hatalmas regényét, *A befejezetlen mondat*-ot, 1934—38-ban írta. Az ellenforradalom korában nem jelenhetett meg, mert felvilágra hozta az emberi mélyben sinylődő proletariátus, és vele együtt az egész úri Magyarország fonák társadalmi helyzetét. — ma, a haladó gondolat győzelme után, kicsit történelem lett. Több, mint valamilyen remekbe sikerült regény; egy nemzet jajszava, mint a lengyel irodalomban a